

Genel Lise Öğrenci ve Öğretmenlerinin Okul ve İdeal Okul Algılarının Metafor Yoluyla Analizi*

The Analysis of Secondary School Students' and Teachers' Mental Images of School and Ideal School by Using Metaphor

Servet Özdemir¹, Emek Akkaya²

Öz

Bu araştırma, genel liselerde öğrenci ve öğretmenlerin okulu ne olarak algıladıklarını ve tasarladıkları ideal okul kavramlarının ne olduğunu metafor yoluyla ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Katılımcılar, Ankara'nın çeşitli semtlerinden seçilen 6 "genel lise" olarak adlandırılan ortaöğretim kurumundaki 576 öğrenciden ve 55 öğretmenden oluşmuştur. Katılımcılardan her birinin açık uçlu anket sorularını yanıtlamasıyla elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, katılımcılar tarafından okul kavramı ile ilgili üretilen metaforlar 10 kavramsal kategori; ideal okul kavramı ile ilgili üretilen metaforlar ise 8 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcıların okula karşı olumsuz bir tutuma sahip oldukları; okulu gelişimi engelleyici, itaat zorunluluğu olan ve bu yüzden bir an önce terk edilmesi gereken bir yer olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Çalışmada katılımcılar okulu tanımlamada çok sayıda "hapishane" metaforunu kullanmış; kendilerine özgürlük tanınmadığını ve okulda kendileri için demokratik bir ortamın oluşmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılar tarafından ikinci sırada "ev/aile" metaforunun tercih edilmiş olması, okulun ayrıca sevgi, saygı, huzur bulunan ve aidiyet duygusunu geliştiren bir yer olarak algılandığını göstermiştir. Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin ideal okul kavramı ile ilgili olarak ürettikleri metaforlar incelendiğinde okulu güven, mutluluk ve heyecan veren aynı zamanda bilgi veren ve aydınlatan bir yer olarak görmek istedikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Metafor, okul algısı, ideal okul algısı

Abstract

This study aims to reveal how secondary school students and teachers conceptualize their school and ideal school through the help of the metaphors. Participants are 576 students and 55 teachers who attend to 6 secondary schools selected from various districts of Ankara. Interviewing technique was employed to collect the data. Descriptive data analysis was utilized to analyze the data. Results demonstrated that the participants hold negative feelings towards their school; they conceptualize school as a place for hindering the development, highly disciplined and authoritarian. Many students used "prison" metaphor to describe their school. They stated that there wasn't freedom and democratic environment at their school. It was also found that majority of the participants perceived school as a loving, care-giving and a home like place. They used "family/home" metaphor to describe the positive atmosphere they had at their schools. Results concerning the ideal school indicated that both students and teachers described the main functions of ideal school as giving entertainment and reassuring places. Participants also described their ideal school as a place of knowledge and enlightenment.

Keywords: Metaphor, school perception, ideal school perception

¹ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Ankara, servetoz@gazi.edu.tr, ² Çocuk Sevenler İlköğretim Okulu, Ankara, emekakkaya@gmail.com

Atıf için/Please cite as:

Özdemir S., & Akkaya E. (2013). Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 19(2), 295-322.

Sanayi toplumuna göre örgütlenen eğitim ve okul hem bireysel hem toplumsal hem de ekonomik olarak ihtiyaçlara cevap verememektedir. Günümüzde eğitim sisteminin karşılaştığı en temel sorun “geleceğin eğitimi” açıklayacak kapsayıcı bir okul ve eğitim kuramının yokluğudur. Bu durum tüm sistemi şaşkına çevirmektedir. Türkiye’de de birçok toplumsal sorunun temelinde eğitimin yer aldığı ve ne yazık ki bu sorunların gün geçtikçe daha da karmaşık hale geldiği görülmektedir. Bu durum eğitimle ilgili kişi ve kurumların konuya daha büyük bir hassasiyetle eğilmelerini zorunlu hale getirmiştir. Çağdaş toplumun temel taşı oluşturan nitelikli insan gücünü yetiştirmede en etkili araçlardan biri eğitimidir (Başar, 1996, s. 62). Eğitimden söz edildiği zaman hemen akla okul gelmektedir. Okul, eğitim sisteminin en kritik ögesi olarak kabul edilebilir (Taymaz, 2009, s. 50). Okul, çocukların yaşamlarının önemli bir zaman diliminde inançlarını, normlarını, değerlerini ve korkularını paylaştıkları önemli bir sosyal çevre olarak faaliyet göstermektedir; okula gitmek güçlü bir deneyimdir ve dikkate değer bir zaman bütünü okulda harcanır (Demir, 2007). Ancak okul hayattan o kadar uzak tutulmuştur ki, tam tersi olması gerekirken dünyada deneyimin güçlülükle bulunabildiği bir yer haline gelmiştir (Dewey, 2008, s. 30). Merakla doğan, öğrenmeye içgüdüsel bir açlık duyan çocuklar, doğal olmayan bir şekilde, tehditlerle sıralarda oturmaya ve birbiriyle ilişkisi olmayan bilgileri ezberlemeye zorlanmışlardır. Okul, öğrenme olgusundan özgürlüğü kaldırarak çocuğun doğal merakını yok etmeye, onun yerine ruhtan yoksun, mekanik davranışlar koymaya hizmet etmektedir (Harrison, 2003, s. 77- 78).

“Okul nasıl olmalıdır?” sorusu gündemde sürekli yer alan bir tartışma konusudur. Okul kavramıyla ilgili olarak farklı kişiler farklı bakış açıları sunmuştur. Yıllardır, bilim insanları ve filozoflar okul kavramına daha çok teoriksel bir yaklaşım geliştirmeyi benimserlerken, öğretim liderleri ve yöneticiler okulun daha çok rol ve amaçlarına odaklanmışlardır. Fakat, bunların çoğu okulun öğrenci, öğretmen, okul yöneticisi ve veli gibi okulu oluşturan bireylere ne anlam ifade ettiğini açıklamada yetersiz kalmıştır (Balcı, 1999). Okulun baş aktörleri olan öğrenci ve öğretmenlerin okul hakkında neler hissettiklerini, okul deneyimlerini nasıl yorumladıklarını ve okuldaki rollerinin ne olduğu konusunda ne düşündüklerini ortaya çıkarmada metafor bize yardımcı olabilir (Balcı, 1999; Demir, 2007; Inbar, 1996; Saban, 2008a). Metafor üzerine, sosyal bilimlerin değişik disiplinlerinde 1980’lerden bu yana çok sayıda araştırma yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 210). Eğitim alanında da, metafor, eğitim uygulamalarının mevcut durumunu anlamada güçlü bir araç olarak görülmüştür (Balcı, 1999). Ayrıca, öğrencilerin istek ve ilgilerinin eğitim-öğretim sürecine katkısının kaçınılmaz olduğu görüşü benimsenmeye başlanmıştır. Bu noktada, metafor kavramının da eğitimdeki gelişmelere katkı sağlayacağı açıktır (Goldstein, 2005).

Sanayi Toplumundan Postmodern Topluma Okul

Yapılan araştırmalarla eğitimin en temel ögesi olan okul kavramının, okulunun aktörlerine ne ifade ettiği bulunmaya çalışılmıştır. İlgili alanyazın incelendiğinde

görülmüştür ki, öğretmen ve öğrencilerin okul kavramına ilişkin sahip oldukları algıları, birçok faktöre bağlı olarak etkilenmekte ve birbirlerinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Örneğin, Balcı (1999) ilköğretim okulunda yaptığı çalışmada, okulların genel işlevlerinin “bakım, bilgi ve aydınlanma yeri”, “değişim ve gelişim için bir araç” olarak tanımlandığını ortaya çıkarmıştır. Benzer bir çalışmada ise, Aydoğdu (2008), ilköğretim okullarının temel işlevlerinin, “bilgi vermek, korumak ve güven vermek, yeni nesli yetiştirmek ve onları şekillendirmek” olduğunu ortaya çıkarmıştır. Her iki çalışmada da okulların oldukça disiplinli, otoriter ve kaotik bir atmosfere sahip olduğu vurgulanmıştır. Balcı (1999) çalışmasındaki bulgular ise Cerit’in (2006) ve Saban’ın (2008a) elde ettiği bulgularla benzerlik taşımaktadır. Balcı (1999), Cerit (2006), Saban (2008a) çalışmalarında, “bilgi ve aydınlanma yeri olarak okul” ile “sevgi ve dayanışma yeri olarak okul” metafor kategorileri büyük çoğunluğun algılarını yansıtmıştır. Saban’ın (2011) üniversite öğrencileri arasında yaptığı çalışmada katılımcılar, okulu; “kışla”, “dipsiz kuyu”, “hipodrom”, “korku tüneli” gibi metaforları kullanarak kavramsallaştırmışlar ve “disiplin ve kontrol merkezi” olarak okul kategorisi en çok tercih edilen metafor kategorisi olmuştur. Aynı çalışmada katılımcılar tarafından kafalarında tasarladıkları ideal okul için en çok “değirmen”, “ekmek yapan kişi” ve “ekmek fırını” metaforlarıyla oluşturulan “biçimlendirme ve şekillendirme yeri” kategorisi kabul görmüştür. Ayrıca, Baker (1991), Inbar (1996), Balcı (1999) ve Cerit’in (2006) yaptıkları çalışmalarıyla, kişilerin yaşamında okulun önemli bir yere sahip olduğu “aile” metaforunun tercih edilmesiyle ortaya çıkmıştır.

Türk ve Amerikan okullarında yapılan karşılaştırmalı bir durum çalışmasında, Silman ve Şimşek (2006) Amerikan okulundaki katılımcıların okullarını betimlemek için Türk okullarındaki katılımcılara oranla eğitim, öğretim, öğrenme, öğrenci gibi kavramları öne çıkaran daha olumlu mecazlar kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. Buna karşılık, hem Türk hem Amerikan okulundaki katılımcılar merkezi eğitim kurumunu tanımlamada olumsuz anlam taşıyan mecazlar kullanmışlar, merkezi eğitim otoritelerini değişim ve gelişmeyi engelleyici unsurlar olarak betimlemişlerdir. Yine Türkiye ve Amerika’daki katılımcılarla gerçekleştirilen çalışmada Demir (2007) Türk ve Amerikan ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin okul algılarının kültüre göre farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Türk katılımcıların yarısı okulu “yuva” olarak algılarken, diğer bölümü okulu, “bakım yeri”, “psikolojik beslenme yeri”, “eğitim örneği” olarak algılamıştır. Amerikalı katılımcıların bir bölümü okulu daha çok “vahşi, kalabalık, karmaşık, sıkıcı, acı verici, öğrencilerin hayatta kalmak için öğrenmek zorunda oldukları düzenli çevre” olarak algılarken, diğer bir kısmı okulu “eğlence, bakım yeri, ilgi ve öğrenme yeri” olarak algılamışlardır.

Metafor

Metafor, bilinenler yardımıyla bilinmeyeni anlatmak ve bir olgunun benzetmelerinden yola çıkarak olguyu bilinir hale getirilmesini sağlamaktır

(Balcı, 2003, s. 30). Lakoff ve Johnson (1980, s. 27) metaforu, “bir tür şeyi (olgu, nesne, kavram gibi) başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmek” olarak tanımlamıştır. Cortazzi ve Jin’e (1999, s. 149) göre metafor, “bilinen ile bilinmeyen arasında bir köprü vazifesini üstlenmiştir”. Metaforlar bir nesnenin niteliğini, özelliğini daha iyi anlatabilmek için bir başka nesne ya da eylemden yararlanarak onu anımsatma yoluyla oluşturulur (Morgan, 1997).

Metafor ilk kez Lakoff ve Johnson’ın (1980) çalışmalarında geliştirilmiş ve eğitim çalışmalarında kullanılmaya başlanmıştır. Dünya’da ve Türkiye’de metaforun bir algı aracı olarak kullanıldığı eğitimle ilgili yapılan çalışmalar (Aydoğdu, 2008; Balcı, 1999; Berliner, 1990; Cerit, 2006; Cerit, 2008; Clarken, 1997; Cortazzi ve Jin, 1999; Demir, 2007; Goldstein, 2005; Gordon, 2010; Hesapçioğlu, 2001; Inbar, 1996; Jensen, 2006; Levine, 2005; Mahlios ve Maxson, 1998; Neville, 1995; Nikitina ve Furuoka, 2008; Oğuz, 2009; Oxford vd., 1998; Saban, 2008a, 2008b, 2009, 2011; Silman ve Şimşek, 2006; Strike, 2000; Ünal, Yıldırım ve Çelik, 2010) okulun, aktörleri tarafından nasıl algılandığını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Metafor gerçeğin yaratılması veya oluşturulmasının araçları (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 214) olarak görülmesi, bir düşünme ve görme biçimi olması (Morgan, 1997, s. 14) ve bir algı aracı (Arnett, 1999) olarak görülmesi, eğitimde var olan sorunları başkalarının gözüyle görülmesi konusunda ve problem çözümüne katkı sağlamada önemli fırsatlar sunabilir.

Eğitimde yeni değerler ortaya çıkmış ve okulun işleyişi değişmiştir. Bu çalışmayla öğrencilerin, öğretmenlerin okulu nasıl algıladıkları ortaya çıkartılabilir, kıyaslanabilir, bunlar arasındaki farklar daha açık görülebilir, kişilerin eğitimsel problemlerini anlamada ve probleme bakış açısını geliştirmede ve problem hakkındaki bilinci arttırmada yardımcı güç olabilir. Türkiye’de ortaöğretimde daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması bu anlamda literatüre katkı sağlayabilir.

Bu araştırmanın amacı Türkiye’deki ortaöğretimde, öğrenci, öğretmenlerin okulu ne olarak kavramsallaştırdıklarını ve ideal okul yaşantısıyla ilgili olarak tasarladıkları okul kavramlarının ne olduğunu metafor yardımıyla ortaya çıkarmak ve bunları analiz etmektir. Bu amaca ulaşabilmek için şu sorulara cevap aranmıştır:

Ortaöğretim öğrenci ve öğretmenlerinin okul kavramına dair sahip oldukları okul metaforları ve tasarladıkları ideal okul metaforları nelerdir?

1. Ortaöğretim öğrenci ve öğretmenlerinin “okul” kavramı ile ilgili sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?
3. Öğretmen ve öğrenciler birbirlerinden farklı olarak hangi metaforları kullanmaktadırlar?

4. Ortaöğretim öğrenci ve öğretmenlerinin “ideal okul” kavramı ile ilgili sahip oldukları metaforlar nelerdir?
5. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?
6. Öğretmen ve öğrenciler birbirlerinden farklı olarak hangi metaforları kullanmaktadırlar?

Yöntem

Araştırma Modeli

Ortaöğretim öğretmen ve öğrencilerinin “okul” yaşamına ilişkin sahip oldukları algılarıyla, “ideal okul” yaşamına ilişkin tasarladıkları algılarını metaforlar yardımıyla belirlemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelindedir. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2004, s. 79). Araştırma verilerinin analizinde ise, mevcut olan bir durumu saptamaya yönelik olduğundan betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Betimsel analizin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir biçime sokulmasıdır. Betimsel çözümlemede elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu çözümlemede, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224).

Çalışmanın Katılımcıları

Tablo 1

Araştırma Kapsamında Yer Alan Katılımcılar Hakkında Bilgi

Katılımcı	Demografik özellik	<i>n</i>	%
Öğrenci	<i>Cinsiyet</i>		
	Erkek	264	45.8
	Kız	312	54.2
	Toplam	576	100.0
	<i>Sınıf</i>		
	9. Sınıf	179	31.1
	10. Sınıf	171	29.7
	11. Sınıf	101	17.5
	12. Sınıf	125	21.7
	Toplam	576	100.0
Öğretmen	<i>Cinsiyet</i>		
	Erkek	20	36.4
	Kadın	35	63.6
	Toplam	55	100.0

Araştırmanın katılımcılarını, 2011-2012 öğretim yılında Ankara iline bağlı 13 merkez ilçedeki 6 ortaöğretim kurumundan toplam 576 öğrenci ve 55 öğretmen oluşturmaktadır. Okulların seçiminde Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim istatistikleri incelenerek Ankara merkez ilçelerine bağlı ortaöğretim kayıtlarından “genel lise” dağılımları ortaya çıkartılmış; araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada veri toplama aracı hazırlanırken katılımcıların “okul” ve “ideal okul” kavramlarına ilişkin sahip oldukları algılarını ortaya çıkarmada öğretmenler ve öğrenciler için ayrı anketler hazırlanmıştır. Anket sorularını hazırlamak için metaforların bir algı aracı olarak kullanıldığı ilgili literatür incelenmiştir (Aydoğdu, 2008; Balcı, 1999; Cerit, 2008; Inbar, 1996; Saban, 2008; Saban, 2009; Saban, 2011). Katılımcıların okul kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak için öğretmen ve öğrencilerden “Okul’u neye benzetirsiniz? Niçin?” ve “İdeal Okul’u neye benzetirsiniz? Niçin?” sorularını yanıtlamaları istenmiştir. Mecazların asıl gücü sıfatlarla ilgili sorulardadır. Her birey aynı mecaza farklı anlamlar yükleyebilir. Bu tür anlam farklarını, bir mecazı kullanırken hangi amaçla kullandığını anlamak “niçin” sorusunun sorulması önem teşkil eder (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 213).

Verilerin Analizi

Katılımcılardan toplanan anket formları öğretmen ve öğrenci olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Katılımcılar tarafından üretilen metaforlar tek tek okunup çalışma için uygun olmayan 284 form araştırma dışı bırakılmıştır. Çalışma için kullanılacak anket formlarının belirlenmesinden sonra, formlardaki demografik özellikler ve metaforlar Word programı kullanılarak bilgisayara veri girişi yapılmıştır. Bu programda metaforlar alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Bu aşamadan sonra, katılımcı özelliklerinin ve ürettikleri metaforların yazılı olduğu word çıktısı alınmış ve üzerinde işaretlemeler yapmak üzere hazır bulundurulmuştur.

Toplanan metaforlar için çeşitli kategoriler oluşturulmuştur. Öğrenci ve öğretmenlerin kullandıkları metaforlar aynı kategoriler altında toplanmıştır. Okul kavramını ortaya çıkarmada kullanılan metaforlar toplam 10 kategori altında toplanmıştır. İdeal okul kavramını ortaya çıkarmada kullanılan metaforlar ise toplam 8 kategori altında toplanmıştır. Önceden word sayfasına aktarılan veriler buradan SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programına aktarılmıştır. Bu işlemde metaforlarla oluşturulan kategorileri temsil eden katılımcı sayısı ve yüzdesi hesaplanmıştır. Daha sonra “okul” ve “ideal okul” kavramlarını ifade eden kategori türlerinin ayrı ayrı katılımcı türüne (öğretmen, öğrenci) göre farklılık gösterip göstermediği hesaplanmış ve bulgular yorumlanmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği: Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Simsek, 2008). Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla veri analiz süreci detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Ayrıca araştırmada oluşturulan kategorileri temsil eden metaforların hepsine bulgular kısmında yer verilmiştir.

Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak amacıyla araştırma verileri sonucunda araştırmacı tarafından okul kavramı ile ilgili olarak oluşturulan kategorilerin üretilen metaforları temsil edip etmediğine dair uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanın yaptığı eşleştirme, araştırmacının yaptığı eşleştirme ile karşılaştırılmıştır. Daha sonra bu eşleştirmelerden ortaya çıkan farklılıklarla araştırmanın güvenirliliğini hesaplamak için Miles ve Huberman'ın (1994, s. 338) önerdiği yöntem kullanılmıştır.

Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda “okul” kavramı ile ilgili olarak ortaya çıkan 197 metafordan 7 tanesinde (*balık, cami, çember, dinazor, kedi, ayaklı gazete ve düz çizgi*) araştırmacı ve uzman tarafından görüş ayrılığı olmuştur. Hesaplamaları sonucunda okul kavramına ait metafor sonuçlarının güvenirliliği yaklaşık % 96.4 olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda “ideal okul” kavramı ile ilgili olarak ortaya çıkan 152 metafordan 5 tanesinde ise (*doruksuz dağ, kapı, kurtarıcı, verimli ova ve zıp zıp*) araştırmacı ve uzmanlar tarafından görüş ayrılığı olmuş ve tekrar Miles ve Huberman'ın uyuşum yüzdesi formülünün hesaplamaları sonucunda ideal okul kavramına ait metafor sonuçlarının güvenirliliği yaklaşık % 96.7 olarak hesaplanmıştır.

Bulgular

Okul ve ideal okul kavramlarına dair oluşturulan metaforlara ilişkin bulgular başlıklar halinde sunulmuştur.

Ortaöğretim Öğrenci ve Öğretmenlerinin Okul Kavramı İle İlgili Sahip Oldukları Metaforlara İlişkin Bulgular

Araştırmada elde edilen genel bulgulara göre, ortaöğretim öğrenci ve öğretmenler tarafından “okul” kavramı ile ilgili olarak toplam 197 adet geçerli metafor üretilmiş ve bu metaforlar 10 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Okulu tanımlamada kullanılan metaforlar ve bu metaforların ait oldukları kategoriler ile kategorilere ait frekanslar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcılar tarafından en çok tercih edilen “sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer” olarak okul (%22.3) kategorisidir. Katılımcılar tarafından kullanılan metaforlarla 2. sırada “güven ve mutluluk veren bir yer” olarak okul (%16.8), 3. sırada “bilgi ve aydınlanma yeri” olarak

okul (%16.0), 4. sırada “ürkütücü ve zararlı bir yer” olarak okul (%10.0), 5. sırada “anlamsız ve amaçsız bir yer” olarak okul (%8.9), 6. sırada “şekillendiren ve hedefe ulaştıran bir yer” olarak okul (%7.9), 7. sırada “gelişme ve olgunlaşma yeri” olarak okul (%5.7), 8. sırada “çalışma ve yarış ortamı” olarak okul (%4.4), 9. sırada “karmaşık ve değişken bir yer” olarak okul (%4.3) ve son olarak 10. sırada “kültürlenme ve sosyalleşme yeri” olarak okul (%3.6) kategorileri oluşturulduğu görülmüştür.

Bu kategorilere ait metaforlar ve bu metaforlara ait katılımcı yorumları şöyledir:

Sınırlandırıcı ve Cezalandırıcı Bir Yer Olarak Okul

Bu kategoride katılımcıların bir kısmı okulun zorunlu ve otoriter yapısı vurgulanmak isterken “hapisane” metaforu kullanmış ve katılımcılardan bazıları düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: “Okulu hapishaneye benzetiyorum çünkü her şey yasak; derste konuşamayız, renkli kıyafet giyemeyiz, takı takamayız, sınıfta yemek yiyemeyiz, tıpkı bir esir gibi...” (Öğrenci, 11, E)

Katılımcılardan bir kısmı okulun kısıtlama ve cezalandırma sistemini “hükümdarlık” ve “acımasız kral” metaforlarını kullanarak açıklamaya çalışmışlardır: “Okulu hükümdarlığa benzetiyorum çünkü tıpkı hükümdarlık rejimi gibi kralın yani okul müdürünün kendine karşı imtiyazları var fakat halkına yani öğrencilere karşı bazı kısıtlamalar var.” (Öğrenci, 9, K), “Okulu acımasız bir krala benzetiyorum çünkü okul sanki bize eziyet etmek, hayattan bıktırmak için yaratılmış.” (Öğrenci, 9, E)

Bir diğer katılımcı okulda kişilikten çok üniformanın değerli olmasından rahatsız olduğunu dile getirerek şöyle yazmıştır; “Okulu askeriye benzetiyorum çünkü tek tip kıyafet giymek zorundayız. Bence zeka dış görünüşle ilgili değil içimizle ilgilidir ama okul bizim kişilik ya da başarımıza değil de uygun görünüşe sahip olup olmadığımızla ilgileniyor ve bizi her anlamda kısıtlıyor.” (Öğrenci, 9, E)

Tablo 2

Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Okul Metafor Kategorileri	f (%)	Okul Metaforları	f (%)
Sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer	141 (22.3)	Hapisane 79, Hükümdarlık 7, Tımarhane 6, Askeriye 5, Hitler 5, Kare 5, Aslan 3, Kafes 3, Disiplin Yuvası 3, Kurallar Mabedi 3, Örümcek Ağı 3, Cehennem 2, Çember 2, Külkedisi 2, Acımasız Kral 1, İdam İpi 1, İşkence Odası 1, Karakol 1, Koni 1, Kurşun Asker 1, Mahkeme 1, Nöbet Yeri 1, Otoriter Anne 1, Şeriat Yönetimi 1, Sigorta Kutusu 1, Uzaktan Kumanda 1	26 (7.3)

Tablo 2 devamı...

Güven ve mutluluk veren bir yer	106 (16.8)	Ev-Aile 53, Çiçek Bahçesi 7, Eğlence Merkezi 7, Barınak 4, Tiyatro 4, Evcil Hayvan 3, Anne 3, Hayal Dünyası 3, Aşk 2, Çiçek 2, Jetgiller 2, Kale 2, Masal 2, Akvaryum 2, Cennet Bahçesi 2, Kuzu 2, Nehir 2, Huzur 1, Kuş 1, Prens 1, Şirinlerin Babası 1, Soğuk Havada Soba Yanan Ev 1, Yatak 1	23 (8.5)
Bilgi ve aydınlanma yeri	101 (16.0)	Bilgi Ve Eğitim Yuvası 25, Kitap 17, Bilgisayar 11, Kütüphane 9, Alış-Veriş Merkezi 6, Beyin 5, İnternet 5, Kalem 4, Zeka Küpü 4, Medrese 4, Gözlük 2, Lamba 2, Ahtapot 1, Atatürk 1, Güneş 1, İçi Dolu Kutu 1, Mum 1, Posta Kutusu 1, Yaşlı Bilgili Büyüklerimiz 1	19 (10.3)
Ürkütücü ve zararlı bir	63 (10.0)	Vahşi Hayvan 20, Hayvanat Bahçesi 6, Kedi 4, Zararlı Alışkanlık 4, Canavar 3, Kabus 3, Böcek Kapan Bitkisi 2, Büyükbaş Sürüsü 2, Çakal Yuvası 2, Eşkiya 1, Kirpi 2, Tilki 2, Afrika'da Geçen Hayvan Belgeseli 1, Bataklik 1, Bıçak 1, Dinazor 1, Gargamel 1, Gece 1, Notre Dame'ın Kamburu 1, Tekerleği Patlamış Araba 1, Teksas 1, Vampir 1, Yılan 1	23 (8.3)
Anlamsız ve amaçsız bir	56 (8.9)	Boş Kapalı Bir Kutu 9, Bozuk Saat 5, Morg 4, Kahvehane 4, Kaplumbağa 3, Biblio 3, Çatısız Ev 3, Matematik Problemi 2, Tembel Öğrenci 2, Gerizekalılar Topluluğu 2, Gereksiz Bir Cümle 1, Asosyal İnsan 1, Bankamatik 1, Bina 1, Boş Reçel Kavanozu 1, Bozuk Bilgisayar 1, Düz Çizgi 1, Ekmek Kuyruğu 1, Hacı Yatmaz 1, Harabe 1, Kilise 1, Kürkçü Dükkanı 1, Lama 1, Monoton Tv Dizisi 1, Tanımsız Küme 1, Tedavülden Kalkmış Para 1, Trene Bakan Öküz 1, Zürefa 1	28 (7.0)
Şekillendiren ve hedefe ulaştıran bir yer	50 (7.9)	Masal Kahramanı 7, Rende 5, Marangoz 4, Araba 4, Gemi 4, Hamur 3, Kalp 3, Kimlik Oluşturucu 3, Ayna 1, Benzin İstasyonu 1, Demir İşleme 1, Fabrikası 1, Hayat Kurtaran Yer 1, Kurtuluş 1, Merdiven 1, Midye 1, Psikolog 1, Rüzgar 1, Taşıyıcı 1, Terminal 1, Terzi 1, Uçak 1, Üniversiteye Geçiş Yeri 1, Uzay Gemisi 1, Ütü 1, Verimli Ova 1	25 (7.8)
Gelişme ve olgunlaşma yeri	36 (5.7)	Ağaç 6, Çiçek Bahçesi 6, Fidan 4, İnsan 3, Kuş Yuvası 3, Yeni Doğan Bebek 3, Canlı 2, Hastane 2, Yaşam 2, Balık 1, Çınar Ağacı 1, Doğa 1, Elma 1, Su 1	14 (14.0)
Çalışma ve yarış ortamı	28 (4.4)	At Yarışı 5, Ofis 5, Saat 4, Arı 3, Fabrika 3, Güneş Sistemi 2, Makine 2, Ağustos Böceği Ve Karınca 1, Aslanın Ağzındaki Ekmek 1, Hipodrom 1, İnşaat 1	11 (17.9)
Karmaşık ve değişken bir yer	27 (4.3)	Bukalemun 4, Tom Ve Jerry Kovalamacası 4, Ahır 4, Disiplinsiz Bir Ev 4, Nankör Kedi 2, Cennet-Cehennem 2, Ayaklı Gazete 1, Çokgen 1, Matematik Problemi 1, Dil 1, Sirk 1, Stadyum 1, Yabani Meyve Ağacı 1, Yaklaşma-Kaçınma Mekanizması 1	14 (14.4)
Kültürlenme ve sosyalleşme yeri	23 (3.6)	Orman 3, Pazar 3, Deniz 2, Öğrenci Yurdu 2, Şehir 2, Bir Araya Toplayan Kutu 2, Cami 1, Millet 1, Okyanus 1, Osmanlı 1, Puzzle 1, Renkli Kalem 1, Resim 1, Ulus Caddesi 1	14 (14.4)

Güven ve Mutluluk Veren Bir Yer Olarak Okul

Bu kategoride katılımcıların bir kısmı okulun güven ve huzur verdiğini hissetmişler bu yüzden okulu “ev/aile” ye benzetmiş ve sebeplerini şöyle açıklamışlardır: “Okulu eve benzetiyorum, çünkü evdeki sıcaklık, iletişim ve paylaşım okulda da var. Öğretmenlerimiz anne ve babamız gibi bizim iyiliğimizi düşünüyorlar ve bizi seviyorlar.” (Öğrenci, 10, E)

Katılımcılardan biri çiçek bahçesinin bize verdiği mutluluk ve huzurdan bahsederek okulu “çiçek bahçesi” ne benzetmiş ve şunları yazmıştır: “Okulu çiçek bahçesine benzetirim çünkü okul sevgi, kardeşlik ve huzur için doğmuştur. Çiçek bahçesi gibi mis kokuludur. Okula öğrenciler girince okul neşelenir ve etraf civil civildar.” (Öğretmen, 12, K)

İdeal okulun insanı Mevlana gibi kucaklaması gerektiğini düşünen bir katılımcı şunları yazmıştır; “İdeal okul Mevlana gibi olmalıdır. Mevlana “Gel, her ne olursan ol yine gel” deyip her türlü insana kucak açmıştır, ideal okul da öğrencileri cezalandırmadan, onlara hoşgörüyle yaklaşmalı ve öğrenciyi hatalarıyla kabul etmelidir, sevmelidir.” (Öğrenci, 12, K).

Bilgi ve Aydınlanma Yeri Olarak Okul

Bu kategoride okulun bilgi sağlama işlevini “kütüphane” ve “kitap” metaforlarıyla açıklamaya çalışan katılımcılar düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “Okulu kütüphaneye benzetiyorum çünkü okul kütüphane gibi bilgi yüklü, istediğimiz bilgiye biraz çaba harcayarak ulaşabiliriz.” (Öğrenci, 12, E), “Okulu kitaba benzetiyorum. Kitap gibi okul da bize bilgi verir.” (Öğrenci, 11, K)

Okulda bilgi alış-verişinde bulunulmasını “alış-veriş merkezi” metaforuyla şu şekilde açıklamaya çalışan katılımcı: “Okulu alış-veriş merkezine benzetiyorum. Okula geliyoruz, beğendiğimiz bilgiyi seçiyoruz, alıyoruz ve kullanıyoruz; biz alıcı öğretmenlerimiz de satıcı, tıpkı alış-veriş merkezinde alışveriş yapar gibi.” (Öğrenci, 10, E) yazmıştır.

İdeal okulun bilgi verme işlevini ön planda tutan bir yer olmasını isteyen katılımcılardan bir kısmı ideal okulun “Atatürk” gibi olması gerektiğini düşünerek şunu belirtmişlerdir; “Bence ideal okul Atatürk gibi olmalıdır. Onun kadar ileri görüşlü, bilgili, kültürlü ve insanlara doğru yolu gösteren yer olmalıdır.” (Öğrenci, 9, E).

Ürkütücü ve Zararlı Bir Yer Olarak Okul

Katılımcılardan biri okuldaki gerginlikten bahsederek okulu “vahşi hayvan” metaforuyla açıklamaya çalışmıştır: “Okulu vahşi bir hayvana benzetiyorum. Çünkü genel olarak okulda gergin, saldırgan ve korkunç insanlar var. İnsanlar sürekli birbirleriyle anlaşmazlık içerisinde ve birbirlerine dış göstermekle meşguller, bu da okulu ürkütücü ve itici bir hale getiriyor.” (Öğretmen, 9, K)

Okulun bir kabus kadar korkunç olduğunu dile getiren bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Okulu Fredy’nin Kabusuna benzetiyorum. Çünkü okulda anlayış, hoşgörü, sevgi ve güven yok. Herkes birbirine düşman ve okula gelmek benim için korkunç bir deneyim. Öyle sıkıcı bir rüya ki bir an önce uyanıp kurtulmak istiyorum bu kabustan.” (Öğrenci, 11, E)

Anlamsız ve Amaçsız Bir Yer Olarak Okul

Okulu “boş bir kutu” ya benzeten bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Okul boş bir kutu gibidir çünkü dışarıdan içi dolu gibi gözükse de içini açtığında hiçbir şeyin olmadığını görüyorsunuz. Boş olduğu için çabuk sarsılabilir, ağırlığı, önemi yok ve insanlar onu boş olduğu için bir köşeye fırlatmış gibi.” (Öğretmen, 10, E)

Öğretmenlerin okula para almak için geldikleri bir yer olarak gören bir katılımcı şöyle yazmıştır: “Okul bankamatik gibidir. Öğretmenlerin okula sadece maaş almak için geldiklerini düşünüyorum. Okul eğitim-öğretim işlevini yerine getirmiyor, boş bir kurum.” (Öğrenci, 12, E)

Bir başka katılımcı ise okulu “Lama”ya benzeterek okulun işlevselliğini yitirdiğinden bahsetmiş ve şunları yazmıştır: “Okul Lama gibidir. Lama sadece tükürmeye yarar. Bilinçsiz, niye yaşadığı bilinmeyen bir hayvandır. Bence okul da tıpkı lama kadar gereksiz bir şeydir.” (Öğrenci, 9, E)

Şekillendiren ve Hedefe Ulaştıran Bir Yer Olarak Okul

Okulu “masal kahramanı”nın yaptığı gibi bizi hedefe ulaştırdığına değinen bir katılımcı şunları yazmıştır: “Bence okul tıpkı bir masal kahramanı gibidir. Masal kahramanının ulaşması gereken bir hedefi vardır ve bunu başarır. Okul da hedefi olan bir yerdir, masallardaki gibi hedefine ulaşırken zorluk yaşasa da buna ulaşır.” (Öğrenci, 12, E)

Okulu hedeflerimize ulaşmada olan etkisini vurgulayan bazı katılımcılar okulu “terminal” ve “merdiven” e benzetmişler ve şunları yazmışlardır: “Okul terminal gibi okul da bizim varacağımız yere ulaşmamızda yardımcı olur.” (Öğrenci, 11, K), “Okulu merdivene benzetiyorum çünkü öğrencilerin yükselmek için hedefleri vardır ve başarılı oldukça yukarı çıkarlar tıpkı merdiven gibi.” (Öğrenci, 11, E)

Gelişme ve Olgunlaşma Yeri Olarak Okul

Okulu “elma” metaforuyla anlatmaya çalışan bir katılımcı şunları yazmıştır: “Elma, ağaçta zamanla önce yeşil daha sonra yenecek kıvam olan kırmızı rengi alır. Elmanın kızarması güneş, toprak, yağmur ve zaman ister. Okul da bir elma gibidir. Zamanla da biz yeşilden kırmızıya doğru olgunlaşır ve o elma ağacından ayırılır.” (Öğrenci, 10, K)

Bazı katılımcılar okulu “fidan” ve “yeni doğan bebek”e benzeterek şunları yazmıştır: “Okulumu fidana benzetirdim çünkü ağacı fidanken dikersin ve büyüüp olgunlaşmasını beklersin. Okula da çocuklar küçükken gelir, eline mesleğini aldığı anda ağaç olur.” (Öğrenci, 10, K) “Okulu yeni doğan bir bebeğe benzetiyorum çünkü yeni doğan bebek dünya hakkında hiçbir şey bilmez, ilgiye ve bilgiye açtır. Okulda da öğrenciler yeni doğan bebek gibi yeni şeyler öğrenerek gelişirler ve olgunlaşırlar.” (Öğrenci, 9, E)

Çalışma ve Yarış Ortamı Olarak Okul

Okulu, saatin çalışma sistemine ve “güneş sistemine” benzeten katılımcılar ise şu cümleleri yazmışlardır: “Okulu saate benzetirdim. Çünkü saat gibi okul da sürekli bir ilerleme halinde. Öğrencileri belli bir seviyeye getirdiği zaman tekrar başa dönüyor saat gibi yani sürekli bir dönüşüm halinde durmadan çalışıyor.” (Öğrenci, 11, K), “Okulu güneş sistemine benzetiyorum çünkü genel düzen var ve bu düzende herkes sorgulamadan kendi işini yapmak zorunda ki böylelikle bu düzen sağlansın. Okulda da herkes kendi işini yapmak dolayısıyla çalışmak zorunda ki bu sistem sağlıklı bir şekilde yürüsün.” (Öğretmen, 10, K) Bir katılımcı ise şunları yazmıştır: “Okul tıpkı bir ağustos böceği ve karınca hikayesi gibidir. Okulda karınca gibi çalışan kazanır. Ağustos böceği gibi okuldaki süreyi değerlendirmezsek kaybeder.” (Öğrenci, 9, E)

Karmaşık ve Değişken Bir Yer Olarak Okul

Okulun değişken bir yer olabildiğine vurgu yapan katılımcılar ise okulu “bukalemun” a ve “dil” e benzeterek şunları dile getirmişlerdir: “Okulu bukalemuna benzetiyorum. Çünkü okul öğrencinin hayatında olumlu değişiklikler yapabilirken yetersizlik durumunda öğrencinin bukalemun gibi gizlenmesine de sebep olabilir.” (Öğretmen, 13, K), “Okulu dile benzetirdim. Eğer insanın dili tatlanmış ise, ağız her açılışında o dilden tatlar ortaya çıkacaktır. Fakat bir insanın dili acı ise, ağız her açılışında o dilden acı şeyler ortaya çıkacaktır. Okul kişilerin hem tatlılaşabileceği hem de acılaşabileceği bir mekandır.” (Öğretmen, 13, E)

Okulu “yaklaşma-kaçınma” mekanizmasına benzeten bir katılımcı ise okulu şu şekilde yorumlamıştır; “Okul yaklaşma-kaçınma mekanizması gibidir. Bir yandan meslek sahibi olmak için devam etmek zorunda olduğumuz bir yandan da gereksiz konularla ve bilgilerle doldurulmak zorunda olduğumuz bir yerdir.” (Öğretmen, 9, E)

Okuldaki karmaşadan bahsederken katılımcılar okulu “ahır” a benzetmiş ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Okulu ahıra benzetiyorum çünkü ahır gibi burada da birbirini anlamayan ve sürekli kargaşa halinde insanlar var.” (Öğrenci, 12, K).

Kültürlenme ve Sosyalleşme Yeri Olarak Okul

Okulun farklı kültürlerden bir araya gelen insanların bütünleşmesiyle güzel hale geldiğini anlatan katılımcılar okulu “orman”a ve “Osmanlı”ya benzeterek şunları yazmışlardır: “Okulu bir ormana benzetiyorum çünkü aslında dışarıdan karmaşık görünür ama içinde herkesi barındırır, her birinin ihtiyaçlarına ayrı ayrı cevap verir ve onlara yuva olur.” (Öğrenci, 9, E), “Okulu Osmanlı Devletine benzetiyorum çünkü okulda tıpkı Osmanlı gibi farklı kültürlerden, farklı özelliklere sahip öğrenciler vardır.” (Öğrenci, 9, K)

Okulu farklı kültürden insanları bir araya topladığı, içerisinde insanların sosyalleştiği için “şehir”e benzeten katılımcılar şunları dile getirmişlerdir: “Okul şehir gibidir. İçerisinde birbirinden farklı kişiler barındırır, bu kişiler birbirleriyle iletişim kurar ve kültürlerini öğrenirler. Okula da aynen böyledir.” (Öğrenci, 10, E).

Bir katılımcı okulun sosyalleşme işlevini cami metaforunu kullanarak anlatmaya çalışmıştır: “Okulu camiye benzetiyorum. Camide farklı türden ama aynı amaç için bir araya gelmiş insanlar ibadetlerini yerine getirdikten sonra o gün önemli bir günse o önemli günle ilgili konuşurlar, hal-hatır sorulup sohbet edilir. Okul da öğretimin yanında bize farklı kişilerle tanışma imkanı sunan, bizi sosyal açıdan tatmin eden yerlerdir.” (Öğrenci, 11, E)

Öğretmen ve Öğrencilerin Okul Kavramına Dair Birbirlerinden Farklı Olarak Kullandıkları Metaforlara İlişkin Bulgular

Öğrenci ve öğretmenlerin okul kavramı ile ilgili ayrı ayrı ürettikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Okul Kavramına Dair Üretilen Metafor Kategorilerinin Katılımcı Türü Bakımından Karşılaştırılması

Metafor Kategorileri	Öğrenciler		Öğretmenler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer	131	22.7	10	18.2	141	22.3
Güven ve mutluluk veren bir yer	99	17.2	7	12.7	106	16.8
Bilgi ve aydınlanma yeri	99	17.2	2	3.6	101	16.0
Ürkütücü ve zararlı bir yer	61	10.6	2	3.6	63	10.0
Anlamsız ve amaçsız bir yer	48	8.3	8	14.5	56	8.9
Şekillendiren ve hedefe ulaştırıcı bir yer	41	7.1	9	16.4	50	7.9
Gelişme ve olgunlaşma yeri	33	5.7	3	5.5	36	5.7
Çalışma ve yarış ortamı	25	4.3	3	5.5	28	4.4
Karmaşık ve değişken bir yer	20	3.5	7	12.7	27	4.3
Kültürlenme ve sosyalleşme yeri	19	3.3	4	7.3	23	3.6
Toplam	576	100	55	100	631	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, öğretmen (18.2) ve öğrenciler (22.7) en çok “sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer” olarak okul (22.3) kategorisini oluşturan metaforları üretmişlerdir. Öğrenciler “güven ve mutluluk veren bir yer” (%17.2) ve “bilgi ve aydınlanma yeri” olarak okul (%17.2) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini öğretmenlere kıyasla daha çok oranda üretmişlerdir. Öğretmenler “şekillendiren ve hedefe ulaştırıcı bir yer” olarak okul (%16.4) ve “anlamsız ve amaçsız bir yer” (%14.5) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini öğrencilere kıyasla daha çok oranda üretmişlerdir.

Ortaöğretim öğrenci ve öğretmenleri tarafından okul kavramı ile ilgili toplam 197 metafor üretilmiştir. Bu metaforların, 150 tanesi sadece öğrenci tarafından, 21 tanesi sadece öğretmen tarafından üretilirken 26 tanesi hem öğrenci hem de öğretmen tarafından üretilmiştir. Bu metaforlar katılımcı türü (öğretmen ve öğrenci) farklılıklarıyla birlikte tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Öğretmen ve Öğrenciler Tarafından Paylaşılan Okul Metaforlarının Sayıları ve Yüzdeleri

Metafor	Öğrenci f (%)	Öğretmen f (%)	Toplam f (%)
Hapishane	4 (0.6)	75 (11.9)	79 (12.5)
Aile/Ev	3 (0.5)	50 (7.9)	53 (8.4)
Vahşi Hayvan	1 (0.2)	19 (3.0)	20 (3.2)
Bilgisayar	1 (0.2)	10 (1.6)	11 (1.7)
Boş ve Kapalı bir Kutu	1 (0.2)	8 (1.3)	9 (1.4)
Çiçek Bahçesi (2)*	5 (0.9)	3 (0.5)	7 (0.8)
Çiçek Bahçesi (7)**	4 (0.7)	2 (0.3)	6 (1.0)
Bozuk Saat	1 (0.2)	4 (0.6)	5 (0.8)
Kare	2 (0.3)	3 (0.5)	5 (0.8)
Rende	1 (0.2)	4 (0.6)	5 (0.8)
Araba	3 (0.5)	1 (0.2)	4 (0.6)
Bukalemun	1 (0.2)	3 (0.5)	4 (0.6)
Fidan	1 (0.2)	3 (0.5)	4 (0.6)
Marangoz	1 (0.2)	3 (0.5)	4 (0.6)
Fabrika	1 (0.2)	2 (0.3)	3 (0.5)
Hamur	1 (0.2)	2 (0.3)	3 (0.5)
Kalp	1 (0.2)	2 (0.3)	3 (0.5)
Kaplumbağa	2 (0.3)	1 (0.2)	3 (0.5)
Biblo	1 (0.2)	2 (0.3)	3 (0.5)
Pazar	1 (0.2)	2 (0.3)	3 (0.5)
Bir araya Top. Kutu	1 (0.2)	1 (0.2)	2 (0.3)
Cennet-Cehennem	1 (0.2)	1 (0.2)	2 (0.3)
Çiçek	1 (0.2)	1 (0.2)	2 (0.3)
Deniz	1 (0.2)	1 (0.2)	2 (0.3)
Nehir	1 (0.2)	1 (0.2)	2 (0.3)
Şehir	1 (0.2)	1 (0.2)	2 (0.3)

* “Çiçek bahçesi” metaforu, “güven ve mutluluk veren bir yer” kategorisi altında toplanmıştır.

** “Çiçek bahçesi” metaforu, “gelişme ve olgunlaşma yeri” kategorisi altında toplanmıştır.

Ortaöğretim Öğrenci ve Öğretmenlerinin İdeal Okul Kavramı İle İlgili Sahip Oldukları Metaforlara İlişkin Bulgular

Araştırmada elde edilen genel bulgulara göre, ortaöğretim öğrenci ve öğretmenlerinin “ideal okul” kavramı ile ilgili olarak toplam 152 adet geçerli metafor üretildiği görülmüştür. Bu metaforlar 8 kategori altında toplanmıştır. İdeal okulu tanımlamada kullanılan metaforlar ve bu metaforların ait oldukları kategoriler ile kategorilere ait frekanslar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5’te görüldüğü gibi katılımcılar tarafından en çok tercih edilen “mutluluk ve heyecan veren bir yer” olarak ideal okul (%34.4) kategorisidir. Katılımcılar tarafından kullanılan metaforlarla 2. sırada “bilgi ve aydınlanma yeri” olarak ideal okul (%23.1), 3. sırada “fonksiyonlu ve etkili bir yer” olarak ideal okul (%10.1), 4. sırada “hayallerin gerçekleştiği bir yer” olarak ideal okul (%7.9), 5. sırada “doğal ve özgür bir yer” olarak ideal okul (%6.7), 6. sırada “güç ve disiplin yeri” olarak ideal okul (%6.5), 7. sırada “gelişme ve olgunlaşma yeri” olarak ideal okul (%5.7), 8. sırada “şekillendiren ve hedefe ulaştırıcı bir yer” olarak ideal okul (%5.5) kategorileri oluşmuştur.

Tablo 5

İdeal Okul Metaforlarının Kategorilere Göre Dağılımı

İdeal Okul Metafor Kategorileri	f (%)	İdeal Okul Metaforları	f (%)
Mutluluk ve Heyecan Veren Bir Yer	217 (34.4)	Ev/Aile 42, Eğlence Merkezi 26, Park/Lunapark 19, Cennet 14, Masal 13, Saray 11, Çikolata 6, Teneffüs, Sahil 6, Sınavsız bir Yer 5, Anne 5, 2 gün Okul 5gün Tatil 4, Hayvanat Bahçesi 4, Evcil Hayvan 4, Resim Sergisi 4, Arkadaş 3, Bilgisayar Oyunu 3, Melek 3, Şirinler Köyü 3, Sevgi Yumağı 3, Ağustos Böceği 2, Akvaryum 2, Kanguru 2, Hediye Kutusu 2, İnci 2, Çiçek Bahçesi 2, Lezzetli bir Yemek 2, Mevlana 2, Nehir 2, Özel Ders 2, Okul Gezisi 2, 7 Cücelerin Evi 2, Kelebek 2, Altın 1, Deniz 1, Denizaltı 1, Dolu Böğürtlen Reçeli 1, Gökyüzü 1, Gündüz 1, Kız Kulesi 1, Melodi 1, Oyuncak Ayı 1, Tatlı Şurup 1, Uçan Balon 1	43 (3.5)
Bilgi ve Aydınlanma Yeri	146 (23.1)	Bilgi Yuvası 47, Bilgisayar 18, Kitap 17, Atatürk 17, Karınca 8, Beyin 6, Tarih 5, Güneş 4, Dershane 3, Üniversite 3, Google 3, Uzay 3, Kütüphane 2, Zeka Küpü 2, Medrese 2, Einstein 2, El Feneri 2, Dede Korkut 1, Doruksuz Dağ 1, İbn-i Sina 1, Kahin 1, Kapı 1, Konferans Salonu 1Platonun Akademisi 1, Uzay Üssü 1	26 (5.8)

Tablo 5 devamı

Fonksiyonlu ve Etkili Bir Yer	64 (10.1)	Teknoloji Merkezi 12, Spor Salonu 12, Karınca 9, Mıknatıs 6, Arı Kovanı 4, Kalp 3, Ekosistem, İnsan Vücudu 2, Saat 2, Su 2, Kimya Laboratuvarı 2, Verimli Ova 2, Deprem 1, Çamaşır Makinesi 1, Faaliyet Yeri 1, Hücre 1, Sosyal Aktivite 1, Truva Atı 1	18 (8.4)
Hayallerin Gerçekleştiği Bir Yer	50 (7.9)	Superman 20, Robin Hood 8, Alice Harikalar Diyarı 7, Alaaddin'in Sihirli Lambası 4, Hayal 3, Masal 3, Külkedisi 1, Beyaz Atlı Prens 1, İddaa Bayii 1, Ressam Tablosu 1, Zıp Zıp 1	11 (13.8)
Doğal ve Özgür Bir Yer	42 (6.7)	Özgür bir Devlet 15, Kuş 7, Orman 4, Bulut 3, Cumhuriyet 3, Çiftlik 2, Masal 1, Bozkurt 1, Casper 1, Demokrasi 1, Günlük 1, Kelebek 1, Keloğlan 1, Su 1	14 (10.8)
Güç ve Disiplin Yeri	41 (6.5)	Disiplin Yeri 10, Aslan 6, At 3, Disiplinli anne 2, Süperman 2, Askeri Okul 2, Adolf Hitler 1, Çelik Kafes 1, Gökdelen 1, Hz Ömer'in Devleti 1, Kanuni Sultan Süleyman 1, Oğuz Kağan Destanı 1, Ordu 1, Yavuz Sultan Selim 1	14 (10.8)
Gelişme ve Olgunlaşma Yeri	36 (5.7)	Ağaç 18, Çiçek Bahçesi 8, Toprak 3, Hayat 2, Bebek 2, Anasınıfı 2, Fidan 1	7 (21.7)
Şekillendiren ve Hedefe Ulaştıran Bir Yer	35 (5.5)	Araba 8, Kurtarıcı 5, Gemi 3, Meslek Kazandırma Yeri 2, Orkestra 2, İstasyon 2, Hastane 1, At 1, Beceri Yeri 1, Dekoder 1, Kapı 1, Kaplumbağa 1, Kuaför 1, Lokomotif 1, Merdiven 1, Satranç 1, Şekillendirici 1, Super Mario 1, Uçak 1	19 (8.0)

Bu metaforlara ait katılımcı yorumları şöyledir:

Mutluluk ve Heyecan Veren Bir Yer Olarak İdeal Okul

Katılımcılardan bir kısmı ideal okulun huzur ve güven veren sıcak bir ortam olarak “ev/aile” ve “kanguru” metaforlarını kullanarak açıklamaya çalışmışlar ve şunları yazmışlardır: “İdeal okul aile gibi olmalıdır. Öğretmenlerimizin anne-baba gibi olduğu, arkadaşlarımızın kardeş gibi olduğu, içerisinde sevgi-saygı barındıran bir ortam olmalıdır.” (Öğrenci, 9, K), “İdeal okulu kanguruya benzetirdim. Anne kanguru sürekli yavrusunu kesesinde taşır, onu ilgi ve sevgiyle büyütür, ideal okul da bize anne kangurunun gösterdiği özeni, sevgi ve ilgiyi göstermelidir.” (Öğrenci, 11, K)

Katılımcılardan biri ideal okulun insanı Mevlana gibi kucaklaması gerektiğini düşünerek şunları yazmıştır: “İdeal okul Mevlana gibi olmalıdır. Mevlana “Gel, her ne olursan ol yine gel” deyip her türlü insana kucak açmıştır, ideal okul da öğrencileri cezalandırmadan, onlara hoşgörüyle yaklaşmalı ve öğrenciyi hatalarıyla kabul etmelidir, sevmelidir.” (Öğrenci, 12, K).

Bilgi ve Aydınlanma Yeri Olarak İdeal Okul

İdeal okulu geçmişteki medreselere benzeten bir katılımcı şunları yazmıştır: “Günümüzde okulun önemini yitirdiğini düşünüyorum. İdeal okul medrese gibi olmalı. Medreseler eğitimin hassasiyetle yapıldığı, bilgili insanlar yetiştiren ciddi eğitim kurumlarıydı. Okulların da bu gevşeklikten çıkıp medreseler gibi bilgi veren bir kuruma benzemesini isterdim.” (Öğrenci, 12, E)

İdeal okulu “Dede Korkut” hikayelerine benzeten bir katılımcı ise düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “Ben ideal okulu Dede Korkut hikayelerine benzetirdim. Oradaki hikayeler bana çok şey öğretti, ideal okul da Dede korkut hikayeleri gibi eğlenceli ve öğretici olmalı, bize yol göstermelidir.” (Öğrenci, 10, E)

Fonksiyonlu ve Etkili Bir Yer Olarak İdeal Okul

İdeal okulun “arı kovarı” ve “karınca” kadar etkili bir sisteme sahip olması gerektiğini vurgulayan katılımcılar, düşüncelerini şu şekilde dile getirmişlerdir: “İdeal okul karınca gibi olmalı. İçerisinde eğitim-öğretim için durmaksızın çalışan insanlar olmalı.” (Öğrenci, 10, K), “Ben ideal okulu arı kovanına benzetirdim. Arı kovanındaki işleyiş sistemi ve çalışkanlık okulda da olmalı.” (Öğretmen, 10, K)

İdeal okulun “çamaşır makinesi” ve “mıknatıs” gibi yararlı ve etkili bir işleve sahip olmasını dileyen bazı katılımcılar şunları yazmışlardır: “İdeal okul çamaşır makinesi gibi pis eşyaları yıkar gibi eğitimsiz pis insanları iyi, temiz birer insan yapmalıdır.” (Öğretmen, 11, K), “İdeal okul mıknatıs etkisinde olmalı ve insanı kendisine çekmelidir.” (Öğrenci, 9, E)

Hayallerin Gerçekleştiği Bir Yer Olarak İdeal Okul

İdeal okulun hayallerimizi gerçekleştirmek için bir araç olması gerektiğini “Superman”, “beyaz atlı prens” ve “Alaaddin’in sihirli lambası” metaforlarıyla dile getiren katılımcılar şunları yazmışlardır: “İdeal okul süperman gibi olup bizi kurtarmalıdır.” (Öğrenci, 10, E), “Bence ideal okul beyaz atlı prens gibi olmalı ve içinde bulunduğumuz durumdan bizi çekip almalı böylece sonu mutlu biten bir hikaye gibi olmalıdır.” (Öğrenci, 11, E), “İdeal okul Alaaddin’in sihirli lambası gibi hayallerimizi gerçekleştirmelidir.” (Öğrenci, 10, K)

Katılımcılardan biri okulun külkedisi hikayesindeki gibi insanı mutlu sona yaklaştırmasını dileyerek düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “İdeal okul Külkedisi hikayesi gibi olmalıdır. Şuana kadar Külkedisi üvey anne ve kardeşlerinden eziyet gördü ama prensini bulup bir daha bu hayata geri dönmemeli ve mutlu sonla bitmelidir.” (Öğrenci, 9, K)

Doğal ve Özgür Bir Yer Olarak İdeal Okul

İdeal okulda herkesin kendi sesini duyurabilme şansının olmasını dileyen bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: “İdeal okul demokrasi gibi olmalı, demokrasilerde olduğu gibi sesimizi duyurabilmeli ve yönetime katılabilmeliyiz.” (Öğrenci, 10, K)

Bazı katılımcılar ideal okulu “bozkurt”, “keloğlan”, “casper” ve “masal” benzetmeleriyle, onun özgürlük yönüne vurgu yapmışlardır: “İdeal okul bozkurt gibi olmalıdır. Bozkurt evcilleştirilemeyen tek hayvandır, ideal okul da onun gibi bağımsız bir yer olmalıdır.” (Öğrenci, 9, E), “İdeal okul keloğlan gibi olmalı. Keloğlan doğaldır, sırtına küçük bir kese alıp her yeri özgürde dolaşır ve istediğini yapar, ideal okul da istediğimizi yapabildiğimiz istediğimizde gelip gidebildiğimiz bir yer olmalı.” (Öğrenci, 11, K), “Bence ideal okul Casper gibi istediği an istediği yere gidebilen ve onun kadar özgür ve bağımsız bir yer olmalı.” (Öğrenci, 9, K), “İdeal okul masal gibi olmalıdır; masallardaki kadar özgür bir yer olmalı, orada hiçbir sınırlama olmadan yaşamalıyız.” (Öğrenci, 9, K)

Güç ve Disiplin Yeri Olarak İdeal Okul

İdeal okulu sahip olduğu çalışma disiplini açısından “Hitler” ile ilişkilendiren bir katılımcı şunları ifade etmiştir: “İdeal okul Hitler gibi olmalıdır. Kimse Hitleri sevmez fakat o yaptıkları kötü işlerin yanı sıra çok güçlü ve çalışma disiplini olan bir liderdir. Okul da ismini bile duyduğumuzda bizde o gücü uyandırmalıdır.” (Öğrenci, 12, E)

İdeal okulun disiplinli olması gerektiği görüşünü savunan bazı katılımcılar ise tasarladıkları okulu “askeri okul” ve “ordu” metaforlarıyla açıklamaya çalışmışlardır: “Bence ideal okul askeri okul gibi disiplinli olmalı. Günümüz okullarımız disiplinden yoksun olduğu için öğretimden çok eğitimle uğraşılacak bir yer olmuştur.” (Öğrenci, 10, E), “İdeal okul ordu gibi olmalıdır. Bize güç vermelidir. Tehlikelerden bizi korumalıdır.” (Öğrenci, 12, E).

Gelişme ve Olgunlaşma Yeri Olarak İdeal Okul

İdeal okulu kişilerin yetiştiği, onların gelişimlerine katkı sağladığı yer olarak gören katılımcılardan bazıları “çiçek bahçesi” ve “ağaç” metaforlarıyla düşüncelerini anlatmaya çalışmışlardır: “İdeal okul çiçek bahçesi gibi, tohumken ekilen binbir çeşit çiçeklerin gelişip yetiştiği bir yer olmalıdır.” (Öğretmen, 12, K), “Bence ideal okul ağaç gibi yüzlerce yıl yaşayabilmeli, büyümeli, gelişmeli, kollarıyla herkesi sarmalıdır.” (Öğrenci, 11, K)

İdeal okulu “bebek” metaforuyla anlatmaya çalışan bir katılımcı şunları dile getirmiştir: “İdeal okul bebek gibi olmalıdır. Bebekler kısa zamanda çok büyük gelişim ve değişim sergilerler, okul da tıpkı bebek gibi olmalıdır.” (Öğrenci, 12, E)

Şekillendiren ve Hedefe Ulaştıran Bir Yer Olarak İdeal Okul

Bu kategoride ideal okulu “Super Mario” metaforuyla anlatmaya çalışan bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “İdeal okul Super Mario oyunu gibi sevgilisine ulaşmak için üstün performans sergileyen Mario gibi insanı zorlu bir süreçten sonra mesleğine yani uğruna çabaladığı şeye kavuşturan bir yer olmalıdır.” (Öğrenci, 11, E)

İdeal okulu hedefe ulaşmamızda bir araç olarak gören bazı katılımcılar ideal okulu “istasyon” ve “satranç oyun”una benzetmiş ve şunları ifade etmişlerdir: “İdeal okul istasyon gibi olmalıdır. Dolayısıyla bizim hedefe ulaşmamızda kullandığımız bir araç olmalıdır.” (Öğrenci, 11, E), “İdeal okul tıpkı bir satranç oyunu gibi olmalı, insanı düşündürerek sağlam adımlarla hedefe ulaşmasını sağlamalıdır.” (Öğrenci, 9, E)

Öğretmen ve Öğrencilerin İdeal Okul Kavramına Dair Birbirlerinden Farklı Olarak Kullandıkları Metaforlara İlişkin Bulgular

Öğrenci ve öğretmenlerin ideal okul kavramı ile ilgili ayrı ayrı ürettikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

İdeal Okul Kavramına Dair Üretilen Metafor Kategorilerinin Katılımcı Türü Bakımından Karşılaştırılması

İdeal Metafor Kategorileri	Öğrenciler		Öğretmenler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Mutluluk ve heyecan veren bir yer	199	34.5	18	32.7	217	34.4
Bilgi ve aydınlanma yeri	139	24.1	7	12.7	146	23.1
Fonksiyonlu ve etkili bir yer	57	9.9	7	12.7	64	10.1
Hayallerin gerçekleştiği bir yer	46	8	4	7.3	50	7.9
Doğal ve özgür bir yer	40	6.9	2	3.6	42	6.7
Güç ve disiplin yeri	38	6.6	3	5.5	41	6.5
Gelişme ve olgunlaşma yeri	28	4.9	8	14.5	36	5.7
Şekillendiren ve hedefe ulaştıran bir yer	29	5	6	10.9	35	5.5
Toplam	576	100	55	100	631	100

Ortaöğretim öğretmen ve öğrencileri tarafından paylaşılan ideal okul metaforları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7
Öğretmen ve öğrenciler tarafından paylaşılan ideal okul metaforlarının sayıları ve yüzdeleri

İdeal Metafor	Öğretmen		Öğrenci		Toplam	
	f	(%)	f	(%)	f	(%)
Bilgi yuvası	1	(0.2)	46	(4.3)	47	(7.4)
Ev/Aile	1	(0.2)	41	(6.5)	42	(6.7)
Eğlence merkezi	1	(0.2)	25	(4.0)	26	(4.1)
Süperman	1	(0.2)	21	(3.3)	22	(3.5)
Lunapark	2	(0.3)	17	(2.7)	19	(3.0)
Ağaç	2	(0.3)	16	(2.5)	18	(2.9)
Masal	3	(0.5)	14	(2.2)	17	(2.7)
Atatürk	1	(0.2)	16	(2.5)	17	(2.7)
Spor Salonu	1	(0.2)	11	(1.7)	12	(1.9)
Çiçek Bahçesi	2	(0.3)	8	(1.3)	10	(1.6)
Çikolata	1	(0.2)	5	(0.8)	6	(1.0)
Aslan	1	(0.2)	5	(0.8)	6	(1.0)
Arı Kovanı	1	(0.2)	3	(0.5)	4	(0.6)
At	1	(0.2)	3	(0.5)	4	(0.6)
2gün Okul 5gün Tatil	1	(0.2)	3	(0.5)	4	(0.6)
Güneş	2	(0.3)	2	(0.3)	4	(0.6)
Alaaddin'in Sihirli Lambası	1	(0.2)	3	(0.5)	4	(0.6)
Resim Sergisi	2	(0.3)	2	(0.5)	4	(0.6)
Arkadaş	1	(0.2)	2	(0.3)	3	(0.5)
Kalp	1	(0.2)	2	(0.3)	3	(0.5)
Melek	1	(0.2)	2	(0.3)	3	(0.5)
Toprak	2	(0.3)	1	(0.2)	3	(0.5)
Sevgi Yumağı	2	(0.3)	1	(0.2)	3	(0.5)
Anasınıfı	1	(0.2)	1	(0.2)	2	(0.3)
Bebek	1	(0.2)	1	(0.2)	2	(0.3)
Ekosistem	1	(0.2)	1	(0.2)	2	(0.3)
Lezzetli bir Yemek	1	(0.2)	1	(0.2)	2	(0.3)
Saat	1	(0.2)	1	(0.2)	2	(0.3)
Verimli Ova	1	(0.2)	1	(0.2)	2	(0.3)
Zeka Küpü	1	(0.2)	1	(0.2)	2	(0.3)

Tablo 6’da görüldüğü gibi, Öğretmen (%32.7) ve öğrenciler (%34.5) en çok “mutluluk ve heyecan veren bir yer” olarak ideal okul (%34.4) kategorisini oluşturan metaforları üretmişlerdir. Öğrenciler (%24.1) “bilgi ve aydınlanma yeri” olarak ideal okul kategorisini temsil eden metafor imgelerini öğretmenlere (%12.7) kıyasla daha çok oranda üretmişlerdir. Öğretmenler (%14.5) “gelişme ve olgunlaşma yeri” olarak ideal okul kategorisini temsil eden metafor imgelerini öğrencilere (%4.9) kıyasla daha çok oranda üretmişlerdir.

Ortaöğretim öğrenci ve öğretmenleri tarafından ideal okul kavramı ile ilgili üretilen toplam 152 metaforun, 103 tanesi sadece öğrenci tarafından, 18 tanesi sadece öğretmen tarafından üretilirken 31 tanesi hem öğrenci hem de öğretmen tarafından üretilmiştir. Bu metaforlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Okul ve ideal okul olgusunun bir bütün olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Okul “sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer”, “ürkütücü ve zararlı bir yer” olarak algılanabileceği gibi, aynı zamanda, “güven ve mutluluk veren bir yer”, “bilgi ve aydınlanma yeri” olarak da algılanabilmektedir.

Genel olarak bulgular değerlendirildiğinde ise, ortaöğretimde öğrenci ve öğretmenlerin okula karşı olumsuz bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Öğrenci ve öğretmenlerin okul kavramı ile ilgili olarak ürettikleri metaforlar incelendiğinde okulu oluşturan bireyler olarak kendilerini engellenmiş, sınırlandırılmış hissettikleri, gözetim ve denetim altında tutulmuş olduklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonucuna benzer olarak Inbar (1996) çalışmasında, katılımcıların yaklaşık yarısı okulu sınırlandırıcı ve gelişimi engelleyici bir yer olarak görmüştür. Saban’ın (2011) çalışmasında da okul kavramına ilişkin olarak katılımcıların kullandıkları metaforlarla en çok “disiplin ve kontrol merkezi olarak okul” kategorisinin oluşturulması bu çalışmayla paralellik göstermektedir. Aydoğdu (2008) çalışmasında, öğretmen ve öğrenciler okulları otoriter ve aşırı disiplinli bir yer olarak görmüşler; özellikle öğrenciler okulda kendilerini baskı, gözetim ve disiplin altında tutulmalarından şikayet etmektedirler. Yine bu çalışmanın bulgularına paralel olarak, Balcı (1999) çalışmasında, okulların oldukça otoriter, disiplinli ve kaotik bir atmosfere sahip olduğu ortaya konmuştur.

Bu çalışmada okulu tanımlamada en çok “hapishane” metaforunun kullanıldığı görülmüştür. Katılımcılar tarafından okulu tanımlamada kullanılan “hapishane” metaforunun benzer şekilde, Inbar (1996), Özar (1999) ve Mahlios ve Maxson (1998) çalışmalarında okulun otoriter yapısını vurgulamak üzere tercih edilmesi bu çalışmayla benzerlik göstermiştir. Öte yandan Saban (2008a) çalışmasında “disiplin ve kontrol merkezi olarak okul” kategorisinin çok katılımcı tarafından tercih edilmemesi ve ayrıca bu çalışmada katılımcılar tarafından kullanılan “hapishane” metaforunun, Cerit (2006) tarafından yapılan

çalışmada katılımcılar tarafından tercih edilmemesi bu araştırmanın bulgusuyla paralellik göstermemiştir.

Araştırma bulgularına göre katılımcılar tarafından ikinci sırada tercih edilen metaforun “ev/aile” olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulguyla birlikte, okulu oluşturan bireyler olarak öğrenci ve öğretmenlerin okulu aynı zamanda koruyucu ve güven verici bir yer olarak algıladığı sonucunu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Demir (2007) çalışmasında Türk öğrencilerin, okulu bakım, sevgi ve destek ortamı olarak “ev”, “yuva”, “aile” ve “ebeveyn” metaforlarıyla tanımlamaya çalıştığı görülmüştür. Balcı (1999), Aydoğdu (2008) ve Saban (2008a) çalışmalarında da katılımcılar okulu tanımlamada en çok koruyucu, güven verici, sevgi ve dayanışma yeri olarak “ev/aile” metaforunu tercih etmişlerdir.

Çalışma bulgularına göre okullarda öğrencilerin bir kısmının sözel ve fiziksel zorbalığa maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Pişkin ve Ayas (2005) çalışması bu bulguyu destekler nitelikte olup, çalışmada bir haftada bir kez sözel zorbalığa uğrayan öğrenci oranının %12, fiziksel zorbalığa uğrayanların ise %7 olduğu saptanmıştır.

Ortaöğretim öğrenci ve öğretmenlerinin ideal okul kavramı ile ilgili olarak ürettikleri metaforlar incelendiğinde okulu mutluluk ve heyecan veren bir yer olarak görmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Katılımcılar tarafından ideal okulu tanımlamada “bilgi yuvası” ve “aile” metaforlarının kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca öğrenciler, öğretmenlere oranla okulu daha fazla bilgi ve aydınlanma yeri olarak görmek istemişler, öğretmenler ise okulu gelişme ve olgunlaşma yeri olarak hayal etmişlerdir. Aydoğdu (2008) çalışmasında katılımcılar tarafından ideal okulun işlevinin bilgi vermek ve bunun yanında eğlendirmek, güven vermek ve yeni nesli yetiştirmek olarak algılandığı ortaya çıkmış ve bu çalışmayla paralellik göstermiştir. Mahlios ve Maxson (1998) çalışmasında ise katılımcılar kafalarında tasarladıkları ideal okulu ilköğretim birinci kademe için “aile”, ilköğretim ikinci kademe için ise “takım” metaforlarıyla tanımlamaya çalışmışlardır.

Bu çalışmada ayrıca öğretmen ve öğrenciler tarafından okulun daha iyi fiziki koşullara sahip olması, teknolojinin daha fazla kullanımına ihtiyaç duyulduğu, spor salonu gibi sosyal aktivitelere müsait yerlerin olması konusunda bir istek vardır. Bu durum TÜSİAD (1995, s. 68-73) raporunda sunulmuş okul yapıları ve donatım yetersizliği eğitimde kalitenin düşmesine neden olan ayrı bir etken olduğu belirlenmiş, eğitim araçlarının bilim ve teknolojinin gerisinde kaldığı görülmüştür. Bu sonuca paralel olarak Aydoğdu (2008) çalışmasında da katılımcılar okulun daha iyi fiziksel koşullara sahip, teknolojik açıdan da yeterli donanım içeren, spor salonu, laboratuvar gibi olanaklara sahip olmasını istemektedirler.

Öneriler

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, eğitim programlarını hazırlayanlara katkı sağlayabilir. İleride, eğitim-öğretime katkı sağlamak adına hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir ve bu programlarda bu tür çalışmalardan yararlanılabilir. İleriki çalışmalarda, bu çalışmada oluşturulan metaforlar, likert tipi ölçek hazırlayacak araştırmacılar için kaynak olarak kullanılabilir. Bu çalışmada okul algısını ortaya çıkarmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır, ileriki çalışmalarda görüşme yöntemi de kullanılabilir ya da çalışma bu yöntemle desteklenebilir. İleriki çalışmalarda, ilköğretim öğrencilerinin de katılımıyla gerçekleştirilecek bir araştırma yapılabilir.

The Analyse of Secondary School Students' and Teachers' Mental Images of School and Ideal School by Using Metaphor

Servet Özdemir¹, Emek Akkaya²

Background. What is school? What is school for? What school should be in the future? The answers of these questions have been debated since the establishment of institutionalized education. However studies investigating “what school is” from the perspectives of the real actors of schooling process, that is, students, teachers, parents or principals, is still not adequate (Balci, 1999). One of the ways researchers have attempted to examine the school actors' beliefs is to study cognitive devices they use to interpret their work world and their personal life. Perhaps the most potential of these devices is the metaphor (Mahlios & Maxson, 1998). A metaphor functions to link two usually unassociated idea or objects in order to highlight a similarity or similarities between them (Wallace, 2010). It is regarded as a way of thinking about or conceptualizing the World. Not only does a metaphor have the ability to aid human cognitive process, it may also determine the way people act based on their perceptions of the reality (Nikitina & Furuoka, 2008). Metaphor creation has been used in academic settings to encourage learners' insight and understanding (Zheng & Song, 2010). Since the publication of Lakoff and Johnson's *Metaphors We Live By* (1980) there has been a growing interest in the study of metaphor as a means of identifying how students or teachers understand the concept of school (Aydoğdu, 2008; Balci, 1999; Berliner, 1990; Cerit, 2006; Cerit, 2008; Clarcken, 1997; Cortazzi and Jin, 1999; Demir, 2007; Goldstein, 2005; Gordon, 2010; Hesapçioğlu, 2001; Inbar, 1996; Jensen, 2006; Levine, 2005; Mahlios and Maxson, 1998; Neville, 1995; Nikitina and Furuoka, 2008, Oğuz, 2009; Oxford et al., 1998; Saban, 2008a, 2008b, 2009, 2011; Silman and Şimşek, 2006; Strike, 2000; Ünal, Yıldırım and Çelik, 2010). It is clear that if researchers analyze the metaphors for school used by real beneficiaries, a better understanding of how these actors perceive their school in particular and schooling in general might be revealed (Demir, 2007).

Purpose. This paper is based on to examine how secondary school students and teachers conceptualize their school and ideal school life. The general research questions include the following:

- What are the metaphorical images students and teachers use to describe their school?

¹ Prof. Dr., Gazi University, Ankara, servetoz@gazi.edu.tr, ² Çocuk Sevenler Primary School, Ankara, emekakkaya@gmail.com

- What are the metaphorical images students and teachers use to describe their ideal school?

Method. Participants of this study included 576 students and 55 teachers from 6 secondary schools located in different districts of Ankara. In order to collect data, participants were asked to answer the questions: “What is school like? Why?” and “What is ideal school like? Why?” Descriptive data analysis was utilized to analyze the data. Data were analyzed through the following stages; elimination and coding stage, sorting and categorization stage and using SPSS to compare the 10 and 8 conceptual categories. In reliability, an expert was asked to sort the metaphors into the categories, and the level of agreement between the expert and the researcher was % 96.4 for school categories and % 96.7 for ideal school categories.

Results. According to the results, participants produced 197 metaphors to describe their school and 152 metaphors to describe their ideal school. Based on these metaphorical images 10 conceptual categories were identified to describe school and 8 conceptual categories were identified to describe ideal school. Overall results indicated that the participants had negative attitudes towards school; school was perceived as a place for hindering the development, highly disciplined and therefore as a place that should be abandoned as soon as possible. Many students used “prison” metaphor to describe their school. They stated that there weren’t freedom and democratic environment at their school. It was also found that there wasn’t learner-centered education system and schools still had the features of pre-industrial society.

It was also found that majority of the participants perceived school as a loving, care-giving and a home like place. They used “family/home” metaphor to describe the positive atmosphere they had at their schools. Results concerning the ideal school indicated that both students and teachers described the main functions of ideal school as giving entertainment, happiness and reassuring places. Participants also described their ideal school as a place of knowledge and enlightenment.

Kaynaklar / References

- Arnett, R. C. (1999). Metaphorical guidance administration as building and renovation. *Journal of Education Administration*, 37(1), 80-89.
- Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarında öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul alguları ile ideal okul algılarının metaforlar yardımıyla analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Baker, P. J. (1991). Metaphors of mindful engagement and a vision of better schools. *Educational Leadership*, 48(6), 32-35.
- Balçı, A. (1999). *Metaphorical images of school: School perceptions of students, teachers and parents from four selected schools (in Ankara)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Balçı, A. (2003). Eğitim örgütlerinde yeni bakış açıları. *Kuram-Araştırma İlişkisi II. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 33, 26-61.
- Balçı, A. (2008). *Örgüt mecazları*. Ankara: Ekinoks.
- Başar, E. (1996). Türk yükseköğretim sisteminin dünü, bugünü, yarını. İçinde İ. Fındıkçı (Ed.), *Eğitimimize bakışlar* (ss. 59-102). Ankara: Kültür Koleji Eğitim Vakfı.
- Berliner, D. C. (1990). If the metaphor fits, why not wear it? The teacher as executive. *Theory into Practice*, 29(2), 85-93.
- Cerit, Y. (2006). School metaphors: the view of students, teachers and administrators. *Educational Science Theory and Practice*, 6(3), 692-699.
- Cerit, Y. (2008). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 3-13.
- Clarke, R. H. (1997, March). *Five metaphors for educators*. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, Chicago.
- Cortazzi, M. & Jin, L. (1999). Bridges to learning metaphors of teaching, learning and language. In L. Cameron and G. Low (Eds.), *Researching and applying metaphor* (pp. 149-160). United Kingdom: Cambridge University Press.
- Demir, C. E. (2007). Metaphors as a reflection of middle school students' perception of school: A cross cultural analysis. *Educational Research and Evaluation*, 13(2), 89-107.
- Dewey, J. (2008). *Okul ve toplum* (Çev. H. A. Başman). Ankara: Pegem Akademi.
- Goldstein, L. B. (2005). Becoming a teacher as a hero's journey; using metaphor in preservice teacher education. *Teacher Education Quarterly*, 32(1), 7-24.
- Gordon, T. (2010). School is like an ant's nest: Spatiality and embodiment in schools. *Gender and Education*, 8(3), 301-310.
- Harrison, S. (2003). *Mutlu çocuk* (Çev. M. Sağlam). İstanbul: Dharma.

- Hesapçıoğlu, M. (2001, Ocak). *Okula ilişkin uygunsuz metaforlar*. Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumunda sunuldu, Ankara.
- Inbar, E. (1996). Free educational prison: metaphors and images. *Educational Research*, 38 (1), 77-92.
- Jensen, F. N. (2006). Metaphors as a bridge to understanding educational and social contexts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 1-17.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Levine, P. M. (2005). Metaphors and images of classrooms. *Kappa Delta Pi Record*, 41(4), 172-175.
- Mahlis, M. & Maxson, M. (1998). Metaphors as structures for elementary and secondary preservice teachers' thinking. *International Journal of Educational Research*, 29, 227-240.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. California: Sage.
- Morgan, G. (1997). *Yönetim ve örgüt teorilerinden metafor* (Çev. G. Bulut). İstanbul: Mess.
- Neville, G. B. (1995, April). *Relationships between teachers' images of school and students' perceptions of classroom environment*. Paper presented at the annual meeting of the American educational research association, San Francisco, CA.
- Nikitina, L. & Furuoka, F. (2008). "A language teacher is like...": Examining Malaysian students' perceptions of language teachers through metaphor analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 5(2), 192-205.
- Oğuz, A. (2009). Öğretmen adaylarına göre ortaöğretim öğretmenlerini temsil eden metaforlar. *Milli Eğitim*, 182, 36-56.
- Oxford, R., Tomlinson, S., Barcelos, A., Harrington, C., Lavine, A., Saleh, A. & Longhini, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: toward a systematic typology for the language teaching field. *System*, 26, 3-50.
- Özar, B. (1999). *A case study on identifying the perceptions of teachers on the present organizational structure and processes of an educational institution through the use of metaphors* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Pişkin, M. ve Ayaş, T. (2005, Eylül). *Lise öğrencileri arasında yaşanan akran zorbalığı olgusunun okul türü bakımından karşılaştırılması*. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi'nde sunuldu, Marmara Üniversitesi.
- Saban, A. (2008a). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.

- Saban, A. (2008b). İlköğretim birinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A. (2011). Prospective computer teachers' mental images about the concepts of school and computer teacher. *Educational Science Theory and Practise*, 11(1), 435-446.
- Silman, F. ve Şimşek, H. (2006). Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri okulları ve merkezi eğitim kurumlarına mecazlar yoluyla bir bakış. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(23), 177-187.
- Strike, K.A. (2000). School as communities: Four metaphors, three models and a dilemma or two. *Journal of Philosophy of Education*, 34(4), 617-642.
- Taymaz, H. (2009). *Okul yönetimi* (9. basım). Ankara: Pegem Akademi.
- TÜSİAD. (1995) *Türkiye'de eğitim raporu*. İstanbul: TÜSİAD Kal-Der.
- Ünal, A., Yıldırım, A. ve Çelik, M. (2010). İlköğretim okulu müdür ve öğretmenlerinin velilere ilişkin algılarının analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 261-272.
- Wallace, S. (2010). Guardian angels and teachers from hell: Using metaphor as a measure of schools' experiences and expectations of general national vocational qualifications. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 14(6), 727-739.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. basım). Ankara: Seçkin.
- Zheng, H. and Song, W. (2010). Metaphor analysis in the educational discourse: A critical view. *US-China Foreign Language*, 8(9), 42-49.

Received: 06/08/2012

Revision received: 24/02/2013

Approved: 28/02/2013

* Bu çalışma, 24-26 Mayıs 2012 tarihlerinde Malatya İnönü Üniversitesi'nde, 7. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuş ve Kongre Bildiri Kitabı'nda yayımlanmıştır.